

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto oikeusministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta etäyhteyksien edistämisestä oikeudenkäynnissä yleisissä tuomioistuimissa

Etäyhteyksien edistämistä oikeudenkäynnissä koskeva esitysluonnos on tiivis kokonaisuus, josta ilmenee hyvin keskeiset ehdotukset. Ehdotetut muutokset arvioidaan vähäisiksi, mutta periaatteellisesti merkittäviksi. Etäyhteyden vaikutuksia ja riskejä päätöksentekoon tulee vielä konkretisoida.

Esitysluonnoksen keskeisimmät puutteet ja kehittämiskohteet

- Esityksessä tulee kuvata, mitä mahdollisia vaikutuksia etäyhteyksien käytöllä oikeudenkäyntimenettelyssä voi olla tuomareiden päätöksentekoon ja asianosaisiin. Voiko muutoksella olla vaikutuksia asianosaisten yhdenvertaiseen kohteluun tuomioistuimissa?
- Esityksessä tulee esittää tarkempi kuvaus mahdollisista riskeistä ja miten ne voisivat esimerkiksi vaikuttaa oikeudenkäynnin vuorovaikutukseen tai asianosaisten kokemukseen oikeudenkäynnin luotettavuudesta.

1. Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Tässä esitettävä kuvaus on suora lainaus esitysluonnoksen "esityksen pääasiallinen sisältö" -jaksosta.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi oikeudenkäymiskaarta, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia, pakkokeinolakia, sakon täytäntöönpanosta annettua lakia ja oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia. Ehdotetuilla muutoksilla lisättäisiin etäyhteyksien käyttömahdollisuuksia yleisissä tuomioistuimissa, markkinaoikeudessa ja työtuomioistuimessa ja sujuvoitettaisiin näin oikeudenkäyntejä.

Esitys tekisi mahdolliseksi tuomarille osallistua etäyhteyksillä oikeudenkäyntiin. Lisäksi säädettäisiin mahdollisuudesta toimittaa suullinen käsittely kokonaan etäyhteyksien välityksellä. Tuomioistuimelle

annettaisiin mahdollisuus määrätä, että asianosaisen oikeus olla läsnä suullisessa käsittelyssä toteutettaisiin etäyhteyksien välityksellä.

2. Arvio hallituksen esitysluonnoksesta ja vaikutusarvioinneista

2.1 Yleiset huomiot

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnos on tiivis ja selkeä kokonaisuus ja sen perusteella saa käsityksen nykytilan lähtökohdista ja keskeisistä ehdotuksista.

Esitysluonnoksessa viitataan oikeusministeriössä laadittuun arviomuistioon, jossa on selvitetty etäyhteyksien käyttämisen nykytilaa yleisissä tuomioistuimissa ja kartoitettu tarvetta ja mahdollisuuksia sujuvoittaa oikeudenkäyntejä.¹ **Arviointineuvosto pitää myönteisenä**, että esitysluonnoksen taustalla on arviomuistio, jossa on käsitelty myös sellaisia kysymyksiä, joiden johdosta ei ole päädytty ehdottamaan lainsäädäntömuutoksia.

Esitysluonnoksen mukaan oikeusministeriö seuraa oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lainsäädännön toimivuutta yleisellä tasolla. **Arviointineuvosto suosittelee**, että muutoksen vaikutuksia seurattaisiin tarkemmin, sillä esitysluonnoksen mukaan kokonaan etäyhteyksin toteutettava oikeudenkäynti on periaatteellisesti ja myös käytännössä merkittävä muutos. Onko tarpeen seurata, vaikuttaako muutos tuomioistuinten legitimitettiin tai oikeuden saatavuuteen?

2.2 Taloudelliset vaikutukset

Esitysluonnoksen mukaan ehdotuksella ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Esitysluonnoksessa arvioidaan, että esityksestä valtiolle aiheutuvat kustannukset eivät olisi suuremmat kuin siitä aiheutuvat säästöt. **Arviointineuvosto katsoo**, että taloudellisia vaikutuksia on käsitelty riittävästi niin julkisen talouden kuin oikeudenkäyntiin osallistuvien näkökulmasta.

2.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitysluonnoksessa on arvioitu vaikutuksia oikeudenkäyntimenettelyyn ja hyödynnetty tutkimustietoa, miten yleisö kokee tuomioistuimen arvovallan etäoikeudenkäynneissä. Tutkimusta siitä, miten etäoikeudenkäynnit vaikuttavat tuomareiden työskentelyyn, ei kuitenkaan ole otettu huomioon.

Esitysluonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa on tosin tuotu esimerkiksi esille, että vanhastaan on katsottu, että tuomioistuimen edellytykset arvioida kertomuksen uskottavuutta ovat ilman näköyhteyttä

¹ Etäyhteydet oikeudenkäynneissä. Arviomuistio. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2023:2.

tapahtuvassa kuulemisessa heikommat kuin kuva- ja ääniyhteyttä käytettäessä (HE 190/2002 vp s. 32). Esitysluonnoksen mukaan tämä johtopäätös voidaan jossain määrin kyseenalaistaa ottaen huomioon, että vallitsevan oikeuspsykologisen käsityksen mukaan henkilötodistelun luotettavuutta ei voida juurikaan perustaa henkilön puhetavasta, ilmeistä ja eleistä taikka tunnereaktiosta oikeudenkäynnissä tehtävien havaintojen ja vaikutelmien varaan, vaan suurempi merkitys on kertomuksella itsellään, kuten sen keskeisen sisällön johdonmukaisuudella, realistisuudella ja muuttumattomuudella sekä yksityiskohtien runsaudella (KKO 2021:5, kohta 21).

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa ei ole otettu riittävästi huomioon olemassa olevaa tutkimusta etäyhteyksien käytön vaikutuksista ihmisten päättelykykyyn oikeudenkäytössä, vaikkakin esitysluonnoksen mukaan pääosin etäosallistuminen ja kuuleminen etäyhteyksien välityksellä suoritettaisiin sekä asianosaisten että todistajien ja asiantuntijoiden osalta toisen viranomaisen luota. Kotimaista tai Pohjoismaista tutkimusta aiheesta ei kovin paljoa ole, mutta muissa ulkomaisissa tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu, että erilaiset etäyhteyksiin liittyvät tekijät voivat vaikuttaa oikeudenkäyntimenettelyyn ja tuomareiden päätöksentekoon.²

Esitysluonnoksen mukaan kielteisiä vaikutuksia asianosaisten kannalta ei olisi, sillä asianosaisilla olisi pääsääntöisesti oikeus osallistua suulliseen käsittelyyn istuntosalista käsin. **Arviointineuvosto katsoo kuitenkin**, että esityksessä tulisi tutkimuskirjallisuuteen nojautuen kuvata, mitä mahdollisia riskejä tai muita vaikutuksia etäyhteyksien käytöllä oikeudenkäyntimenettelyssä voi olla tuomareiden päätöksentekoon ja asianosaisiin. Epäselväksi jää, onko tarvetta seurata muutoksen mahdollisia käyttäytymisvaikutuksia asianosaisten yhdenvertaiseen kohteluun tuomioistuimissa.

Esitysluonnoksesta jää epäselväksi, voiko esitykseen liittyä ongelmia tai haasteita ja mitä ne olisivat.³

Arviointineuvosto katsoo, että esityksessä tulee esittää tarkempi kuvaus mahdollisista riskeistä ja miten

---

² Tutkimukset ovat osoittaneet, että ihmisen päätöksentekoon vaikuttavat erilaiset ajattelun vinoumat. Katso esimerkiksi: Tversky, A., & Kahneman, D. (1989). Rational choice and the framing of decisions. *The Journal of Business*, 59(4), S251–S278. <https://www.jstor.org/stable/2352759>.

Lisäksi on tutkittu, miten etäyhteyksien käyttö voi vaikuttaa tuomioistuinten päätöksentekoon ja oikeudenkäynnin asianosaisten uskottavuuteen. Etäyhteyden heikkolaatuinen ääni voi vaikuttaa siten, että todistajien luotettavuus ja uskottavuus arvioidaan heikommaksi. Katso esimerkiksi seuraavat tutkimukset:

Bethany R. Muir, Eryn J. Newman & Meredith Rossner (2023) The role of video background cues in the virtual court: a psychological perspective, *Psychology, Crime & Law*, DOI: [10.1080/1068316X.2023.2224493](https://doi.org/10.1080/1068316X.2023.2224493).

Bild, E., Redman, A., Newman, E. J., Muir, B. R., Tait, D., & Schwarz, N. (2021). Sound and credibility in the virtual court: Low audio quality leads to less favorable evaluations of witnesses and lower weighting of evidence. *Law and Human Behavior*, 45(5), 481–495. <https://doi.org/10.1037/lhb0000466>.

Nir, E., & Musial, J. (2022). Zooming In: Courtrooms and Defendants' Rights during the COVID-19 Pandemic. *Social & Legal Studies*, 31(5), 725-745. <https://doi.org/10.1177/09646639221076099>.

³ Esimerkiksi voiko tietoturvaan, luvattomaan etäoikeudenkäynnin tallentamiseen tai etäyhteyksien tekniseen toimivuuteen liittyä joitakin riskejä?

ne voisivat esimerkiksi vaikuttaa oikeudenkäynnin vuorovaikutukseen tai asianosaisten kokemukseen oikeudenkäynnin luotettavuudesta.

Arviointineuvosto pitää myönteisenä, että esitysluonnoksessa on tiivis arvio alueellisista vaikutuksista. Esitysluonnoksen mukaan etäyhteyksien käyttämisen lisääminen kohentaisi alueellista yhdenvertaisuutta, koska käräjäoikeusverkoston supistamisen myötä oikeudenkäyntiin osallistuminen istuntosalista käsin edellyttää paikoin huomattavaakin matkustamista. Samalla se vähentäisi päästöjä ja edistäisi yhteiskunnan digitalisoitumista. **Arviointineuvosto kuitenkin tuo esille**, että luotettavaa vaikutusta päästöihin ja ympäristöön on vaikea esittää, sillä digitalisaatio itsessään lisää myös päästöjä.

3. Lainsäädännön arviointineuvoston lausuma

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto on annettu etäyhteyksien edistämisestä oikeudenkäynnissä yleisissä tuomioistuimissa koskevasta hallituksen esityksestä (hankenumero: OM075:00/2022), jonka oikeusministeriö toimitti arviointineuvoston käyttöön sähköpostitse 4.4.2024. Lausunto on julkinen.

Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

Helsingissä 17. huhtikuuta 2024

Leila Kostiainen

Lainsäädännön arviointineuvoston puheenjohtaja

Annika Collin

Johtava asiantuntija, lainsäädännön arviointineuvoston sihteeri

Yhteystiedot:

Valtioneuvoston kanslia
PL 23, 00023 Valtioneuvosto
vnk.fi
p. 0295 16001

Liite 1 Arviointineuvoston käyttämät standardilausumat

5. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää kiitettävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvostolla on vain vähäisiä lisäsehdotuksia hallituksen esitysluonnokseen.

4. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

3. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa tyydyttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

2. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa välttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Hallituksen esitysluonnoksessa on olennaisia puutteita ja esitysluonnosta tulee korjata neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

1. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen puutteet ovat niin merkittäviä, ettei esitysluonnos täytä lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimuksia. Hallituksen esitysluonnoksen pohjalta ei pysty muodostamaan riittävää ja perusteltua käsitystä esityksestä, eikä sen taloudellisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Ilman puutteellisuuden korjaamista on vakavasti harkittava, voiko hallituksen esityksen antaa eduskunnan käsiteltäväksi.*

* Viimeinen virke jätetään pois niissä tilanteissa, kun esitystä ei käytännössä voida vetää pois.